Nr. 5. *Braşov*, 1 (13) Iuniŭ 1887. Anul II.

ŞCÓLA ŞI FAMILIA

FÓIĂ PENTRU PĂRINŢI ŞI ÎNVĔŢĂTORĬ.

ESE DE DOUĔ ORĬ PE LUNĂ.

Redactorĭ: ***Ioan Popea*** *şi* ***Andreiŭ Bârseanu.***

Abonamentul: Pentru **Austro-Ungaria** pe an 3 fl.; pe $^1/_2$ an 1 fl. 60 cr.; pe $^1/_4$ an 1 fl. — Pentru **România** pe an 10 leĭ; pe $^1/_2$ an 5 leĭ.

Abonamentele sĕ fac la administratorul foiĭ **Ión Dariu**, în Braşov. — Manuscriptele sĕ trimit unuia dintre redactorĭ tot în Braşov.

Cuprinsul: Intuiţiunea în învĕţĕmênt. — Scăderile în învĕţĕmêntul religiuneĭ în şcóla nóstră poporală. — Câte-va observărĭ cu privire la higiena şcolară. — Rêndunelele (poesie). — Bibliografie. — Diverse.

Intuiţiunea în învĕţĕmênt.

De **Ioan Slavicĭ.**

Somităţile pedagogice ale timpuluĭ nostru sûnt de acord, că învĕţĕmêntul, în tesă generală, trebue să fie „*intuitiv,*“ pentru-ca să pótă da resultatele „*dorite,*“ şi nicĭ că sĕ maĭ póte astădĭ discuta acest principiŭ pedagogic, fără ca să fie socotit drept un ignorant acela, care sĕ încumĕtă a-l pune în discuţiune.

Şi, vorbind în tesă generală, trebue să şi admită orĭ şi cine adevĕrul, că ceea ce numim „*intuiţiune,*“ constitue unul din cele maĭ puternice mijlóce de instrucţiune.

Nu trebue însă să perdem din vedere, că fórte mulţĭ, dacă nu chiar ceĭ maĭ mulţĭ din aceia, care aŭ să sĕ foloséscă de acest mijloc puternic, nu sciŭ nicĭ ce va să dică „*intuiţiune*“; nicĭ care anume sûnt acele resultate „*dorite.*“ Astfel sĕ face fórte adese-orĭ abus de „*intuiţiune,*“ sĕ perde timpul în zadar şi li sĕ ia şcolarilor rîvna pentru învĕţătură.

Acest abus póte, cred eŭ, orĭ-şi-cine să-l combată, fără ca să atingă principiul pus maĭ presus de orĭ şi ce discuţiune şi fără ca să pară un ignorant în materie de pedagogie.

Căcĭ, la urma urmelor, învĕţătorĭĭ n'aŭ să facă cu şcolarĭĭ ceea ce vor eĭ, ci trebue să lucreze în vederea scopurilor, pe care le urmăresce societatea prin întreţinerea şcolilor.

Ér' scopurile aceste societatea ea însa-şĭ le scie maĭ bine,

Ce-i drept, fórte mulți dintre părinți nu prea sciu, de ce anume trebue să-și dee copiii la școlă. Ér' alții îi daŭ, fiind-că sciu din propria lor esperiență, că mai ușor sĕ susține în lupta pentru esistență acela, care scie carte. Și numai puțini aŭ consciința adevĕratului folos, pe care ni-l aduce școla. Acești puțini însă ei singuri sûnt elementul, care a hotărît mersul societății întregi: ei aŭ făcut, ca școla să fie ceea ce este.

Atunci, când s'a enunțat principiul, că orî și care părinte, vrea, nu vrea, trebue neapĕrat să-și trimită copilul timp de mai mulți ani la școlă, societatea n'a avut în vedere numai folosul individual, pe care îl trage fiecare din instrucțiunea ce primesce, ci mai presus de tóte propriile ei interese de desvoltare.

Are fie-care copil să mérgă la școlă, pentru-ca generațiunea ce urmézĕ să fie în scara desvoltării ridicată ceva mai sus ca cele ce sĕ află în dosul ei: învĕțămêntul e obligat pentru toți, de órece numai astfel sĕ póte, ca ómenii din generațiune în generațiune să devie tot mai presus de cele-lalte ființe organice, pe care le scim aicî pe fața pămêntului.

Cuvêntul *desvoltare* și aplicat la om are tot numai înțelesul, pe care i-'l dăm, când vorbim de orî și ce ființă organică.

Tot astfel și cuvêntul *cultură*.

In ghinda cea mică sûnt cuprinși toți germenii ștejarului uriaș, și nu avem decât să aruncăm ghinda într'un pămênt priincios, pentru ca să fim siguri că acolo, unde am aruncat sĕmênța, va fi odată ștejarul. Insă într'un fel sĕ vor desfășura germenii, dacă vom lăsa ghinda în grija lui Dumnedĕu, și într'altfel, dacă vom urmări cu luare aminte desvoltarea ștejarului și vom face tot ceea ce ne stă prin putință, ca să o favorisăm. In casul acesta ștejarul nu numai va cresce mai inte și mai frumos, ci va fi totodată și mai trainic.

Acéstă purtare de grijă pentru desvoltarea ștejarului e ceea ce numim noi *cultura* ștejarului. Nu este aicî vorba numai de individ, ci de desvoltarea specieî, și scopul, pe care cultivătorul îl are în vedere, e producerea unui *soiŭ* mai bun, mai frumos, mai priincios din punctul de vedere al omului.

Omul civilisat, care stîrpesce buruenile și animalele ce i sĕ par stricăcióse și cultivă întréga natură organică, din care póte să tragă folos, a ajuns în cele din urmă la convingerea, că trebue să sĕ cultive mai presus de tóte pe sine însuși: cultivarea în acest înțeles e cel mai de căpetenie dintre scopurile școliĭ în timpul nostru, un scop, asupra căruia trebue să fie dumirit orĭ și ce om, care a primit sarcina de învĕțător.

Chiar admițênd, că în clipa nascerii ómeniĭ toți cuprind în eĭ germeniĭ acelora-și aptitudiniĭ, trebue să admitem, că nu-ĭ aŭ în acela și fel. La uniĭ anumite aptitudiniĭ sûnt mai pronunțate, ér la alțiĭ ele sĕ află în stare rudimentară.

Astfel s'a constatat, că copíiĭ născuți din ómeni, care muncesc cu palma, chiar în clipa nascerii aŭ în palmă o piele mai grósă ca ceĭ născuți din ómeniĭ, care își petrec viața în lucrare intelectuală. Și dacă este adevĕrat, că copilul meŭ moștenesce pielea grósă de pe palma mea, ceea ce sĕ póte vedé cu ochiĭ, nu mai încape îndoială, că el moștenesce și desvoltarea mai mare a creerilor, deși acésta nu sĕ póte vedé cu ochiĭ. Intr'o societate cultivată copíiĭ trebue deci să aibă chiar în clipa nascerii lor în mai mare grad anumite aptitudiniĭ, pe care le credem fórte importante din punctul de vedere al fericirii omenescĭ.

Școla are să scóță la ivélă aceste aptitudiniĭ și să le desfășure — după un plan premeditat — mai departe, pentru ca în generațiunea viitóre ele să fie și mai pronunțate.

Invĕțătorul trebue să scie lămurit, care anume sûnt aceste aptitudiniĭ comune tuturor ómenilor.

Organismul omenesc are patru părți: sûnt organele de nutrițiune, cele de reproducțiune, cele de mișcare și cele de sensațiune.

E lucru de sine înțeles, că mai ales organele de sensațiune sûnt acele, pe care școla are să le desvólte.

Ĕră organul, orĭ și care, sĕ desvóltă prin o continuă lucrare. N'avem deci decât să ținem organismul sensitiv al copiluluĭ în continuă lucrare, pentru ca să-l desvoltăm.

Toți ómeniĭ aŭ ochiĭ, urechi, nas, limbă și degete, și la toți aceste cinci organe sûnt construite în acela-și fel; cu tóte aceste pictorul vede mai bine, musicantul aude mai bine, femeile miróse și gustă mai bine și neguțătorul

de pânzăríĭ pipăie maĭ bine ca alţiĭ. Şi acéstă maĭ mare capacitate sensitivă e resultatul întrebuinţăriĭ *maĭ dese şi maĭ cu luare aminte* a organuluĭ.

Şcóla are decĭ să desvólte înainte de tóte aşa numitele *sensurĭ* ale copíilor prin aceea, că îĭ pune pe copíĭ să facă mereŭ întrebuinţare de organele lor şi să fie cu încordată luare aminte la sensaţiunile, pe care le primesc.

In acésta consistă prima importanţă a intuiţiuniĭ.

Copilul şi afară de şcólă are o mulţime de sensaţiunĭ; el însă trece cu óre-care uşurătate peste ele. Şcóla trebue să-ĭ dee deprinderea de a vedé cu tótă luarea aminte ceea ce vede, astfel, ca acolo, unde sĕ uită, să nu maĭ rĕmâie nebăgat în sémă nimic din cele ce un ochiŭ omenesc póte vedé.

Atuncĭ dar, când îĭ presentă copiluluĭ un obiect, învĕţătorul stăruie, ca copilul să-şĭ concentreze întréga luare aminte asupra aceluĭ obiect, să-şĭ dee sémă despre tóte sensaţiunile, pe care i-le produce, şi să spună, care anume sûnt acele sensaţiunĭ.

Prin acésta nu sĕ desvóltă numaĭ aşa numitele sensurĭ, ci totodată şi creerul, ceea ce este lucrul de căpetenie.

Nu póte nimenĭ să vadă, ce sĕ petrece acolo în craniul de os al copiluluĭ, dar e maĭ presus de orĭ şi ce îndoială, că s'a sĕvêrşit acolo o lucrare organică atuncĭ, când copilul şĭ-a dat sémă şi ne spune, care îĭ sûnt sensaţiunile, şi că prin lucrarea acésta creerul s'a întărit, s'a făcut maĭ destoinic pentru înmagasinarea sensaţiunilor.

Şi, minunea lumiĭ, ceea ce omul a vĕdut odată şi a vĕdut bine, ceea ce a înmagasinat odată în creerul luĭ, rĕmâne acolo ca un câştig sigur pentru tótă viaţa.

E fórte puţin ceea ce copilul póte să vadă în şcólă, şi de aceea nicĭ că póte să fie important, **cât** vede şi **ce** vede, ci lucrul de căpetenie este **cum** vede. In şcólă el are să vadă totdéuna aşa, încât să ia deprinderea de a vedé bine tot ceea ce cade în préjma vederiĭ luĭ. Avênd odată deprinderea acésta, lumea este pentru el maĭ bogată în iviriĭ şi fórte multe lucrurĭ, pe care omul uşuratic le trece cu vederea, ca şi când n'ar esista, în creerul luĭ sĕ înmagasinézĕ ca niştе fórte importante elemente de înţelegere.

Aşa trebue să înţelegem principiul pedagogic, că in-

tuițiunea e începutul și temelia a tótă învețătura. Acela, care a luat odată deprinderea de a-și da cu tótă luarea aminte sémă despre ceea ce vede, vede mai mult și mai bine ca alții, învață el de el la fie-ște-care pas câte ceva, scie în cele din urmă fórte mult și află mai lesne legătura dintre atât de deosebitele lucrurĭ ce alcătuiesc universul. —

Acesta nu e însă decât începutul învețăturiĭ.

De obiceiŭ, când dicem om învețat, om cu multă sciință, înțelegem pe cine-va, despre care presupunem, că multe a învețat, multe scie, multe a înmagasinat în creerul luĭ. Și este fără îndoială un lucru pe cât de frumos, pe atât de bun, ca să sciĭ multe.

Folositor nu e însă lucrul acesta decât atunci, dacă aĭ totodată și destoinicia de a dispune în orĭ și care moment de tot ceea ce sciĭ.

Sûnt fórte mulțĭ ómenĭ, care multe aŭ vĕdut, multe aŭ pățit, multe aŭ învețat, multe sciŭ, dar nu dispun de comóra îngrămădită în creerul lor.

Nu e destul să *ieĭ bine aminte* cele ce sĕ ivesc în lumea acésta, ci trebue tot odată să aĭ trezvia de a'țĭ *aduce aminte* orĭ și când orĭ și ce lucru, pe care l'aĭ luat odată aminte.

Trezvia acésta trebue să o cultive școla în copil.

Ér pentru ajungerea acestuĭ maĭ însemnat scop intuițiunea nu este îndestulătóre.

De creerul sĕŭ omul nu póte să dispună așa, cum dispune de mânile și de picĭórele sale; de aceea i sĕ întêmplă fórte adese-orĭ, că tocmaĭ atunci, când trebue, nu-șĭ aduce aminte lucrurĭ, pe care le scie fórte bine. Ele sûnt în memoria luĭ și i sĕ reamintesc maĭ târdiŭ; atunci însă, când ar trebuí să le aibă în vedere, pentru ca să pótă înțelege ceva, nu i sĕ presentă în consciință. Și orĭ și câtă silință șĭ-ar da, ca să și le reamintéscă, organismul nu i sĕ supune. Sûnt anumite legĭ firescĭ, după care lucrurile ni sĕ aduc ele însele unele pe altele aminte.

Dându-ne sémă despre cele ce sĕ petrec în mintea nóstră, constatăm, că fie-ște-care lucru ne reamintesce tóte lucrurile, cu care stă anume pentru noĭ în óre-care legătură. Astfel, dacă am fost unde-va și am auțit un cântec, apoĭ după trecerea unuĭ timp maĭ îndelungat auțim din

noŭ acelaşĭ cântec, ni sĕ reamintesc tóte lucrurile, pe care le-am vĕḑut, şi tóte simţirile, pe care le-am avut atuncĭ, când pentru prima dată am auḑit cântecul. Şi în genere sensaţiunile, pe care le-am avut în acelaşĭ timp orĭ în acelaşĭ loc, fie ele orĭ şi cât de deosebite unele de altele, sĕ reamintesc unele pe altele. Tot astfel sĕ reamintesc lucrurile, care aŭ însuşirĭ comune şi anume cu atât maĭ vêrtos, cu cât maĭ bine ne vom fĭ dat sémă despre acéstă comunitate de însuşirĭ.

Dacă voim decĭ să desvoltăm în copil trezvia de a-şĭ aduce orĭ şi când aminte tot ceea ce scie, trebue să stăruim, ca el să pună sensaţiunile, pe care le are, în legătură cu acele, pe care le-a avut maĭ 'nainte, să nu înmagasineze în creerul luĭ nicĭ o impresiune, fără ca să-şĭ fĭ dat maĭ 'nainte silinţa de a o ordona într'o grupă órecare de impresiunĭ.

Ér legătura acésta sĕ stabilesce, ordonarea sĕ face ea de ea prin constatarea aseměnărilor şi a deosebirilor dintre lucrul, pe care îl iaĭ aminte, şi lucrurile, pe care le sciĭ de maĭ 'nainte.

Fără de constatarea acésta deprinderile intuitive n'aŭ decât valórea, că desvóltă aşa numitele sensurĭ.

Atuncĭ când învĕţătorul află dela copil, care sûnt însuşirile, pe care le are obiectul intuiţiunii, trebue neapĕrat să maĭ întrebe: care sûnt lucrurile ce maĭ aŭ acelea-şĭ însuşirĭ? Şi nu'ĭ este iertat să mérgă maĭ departe, fără ca copilul să-şĭ fĭ adus aminte tóte acele lucrurĭ.

Numaĭ astfel ia copilul deprinderea de a ordona tóte impresiunile, pe care le primesce, numaĭ astfel câştigă organismul sensitiv destoinicia de a reproduce sensaţiunile odată avute, numaĭ astfel sĕ cresc ómenii, care dispun de tot ceea ce sciŭ şi nu uită, când lumea le e maĭ dragă, tocmaĭ ce trebue să scie.

Nicĭ cu atât însă sarcina şcolii nu este împlinită.

Omul ia aminte, îşĭ aduce aminte şi judecă.

E maĭ presus de orĭ şi ce îndoială, că numaĭ acela, care ia bine aminte şi bine îşĭ aduce aminte, póte să aibă o judecată dréptă şi sănĕtósă; nu e însă destulă deprinderea în luarea aminte şi în aducerea aminte, pentru ca judecata să fie şi ea sigură, ci în adevĕr întréga intuiţiune sĕ face, pentru ca să desvoltăm în copil destoinicia de a

judeca drept, real, cu tótă convingerea, pe basa propriilor sale intuițiuni, astfel, ca totdéuna, când constată vre-un adevĕr, el să aibă sentimentul, că așa este și altfel nu póte să fie.

In acéstă tărie de convingere consistă deosebirea dintre omul cult și cel incult: pe când omul incult e tare în credință, dar șovăitor, când e vorba de propriile luĭ convingerĭ, și tóte i sĕ par numaĭ așa, cum i sĕ par, omul cult e sigur, că scie ceea ce scie, vede ceea ce vede, înțelege ceea ce înțelege și face cu tótă convingerea ceea ce face.

Ér timpul nostru a trecut de mult peste întrebarea, dacă este maĭ bine să staĭ la îndoială, orĭ să fiĭ convins, și ține la principiul, că maĭ bună este o convingere greșită decât nicĭ una. Căcĭ convingerea, pe care o aĭ, dacă nu-ți dă alta, îți dă tótă liniștea sufletéscă și te face să-ți concentrezĭ în lucrarea ta tóte puterile.

Intrebarea e decĭ numaĭ: cum trebue să procedem, ca să-ĭ deprindem pe copiĭ a judeca cu tótă tăria de convingere?

Pentru ca să ne putem dumirí asupra acesteĭ întrebărĭ, trebue să ne dăm înainte de tóte sémă despre ceea ce înțelegem, când dicem „*a judeca.*“

Dicem că judecăm, când constatăm un adevĕr, și dicem, că constatăm un adevĕr, când scótem la ivélă legătura, în care sĕ află douĕ iviri deosebite.

Un adevĕr este, că lumina sĕ revarsă din sóre. O scim acésta din esperiența, pe care de míĭ de anĭ o face fiecare din ómeniĭ iviți pe fața pămêntuluĭ, și sûntem atât de tare convinșĭ, atât de siguri, că așa este, cum ni sĕ pare nouĕ, încât acela, care s'ar îndoí despre acest adevĕr, ar fí considerat în mijlocul nostru drept un smintit.

Tot un adevĕr este, că bóla numită „friguri“ sĕ produce în préjma locurilor băltóse. O scim acésta din constatările făcute de câți-va ómeni, pe care îĭ socotim vrednicĭ de tótă încrederea. Tocmaĭ de aceea însă numaĭ puțini ómeni sciŭ acest adevĕr, mulți dintre ceĭ ce'l sciŭ, îl pun la îndoială și póte nicĭ unul nu este, care îl susține cu aceea-și tărie de convingere, cu care susținem cu toțiĭ purcederea luminiĭ din sóre.

Tendența nóstră firéscă e să ajungem în privința tu-

turor adevĕrurilor la tăria de convingere, cu care susţinem purcederea din sóre a luminiĭ, ceea ce şi este cu putinţă.

Căcĭ nu póte să maĭ încapă nicĭ o îndoială asupra vre-unuĭ adevĕr, care resultă el de el din sensaţiunile nóstre propriĭ, dacă aceste sensaţiunĭ nu sûnt greşite.

Cât pentru copil în deosebĭ, el póte să afle adevĕrul şi să ajungă la cea maĭ deplină tărie de convingere în privinţa luĭ în cincĭ deosebite chipurĭ: pe cale empirică, prin inducţiune, prin deducţiune, prin reflecsiune şi din împărtăşirĭ făcute de alţiĭ.

Pe cale empirică primim convingerea în ceea ce privesce adevĕrurile concrete, constatate vĕdênd cu ochiĭ nostri, auḑind cu urechile nóstre, pipăind cu mâna nóstră. Deşi sensaţiunile nóstre pot să fie greşite, adevĕrul, care resultă din ele, e neîndoios.

Astfel după sciinţa modernă ceea ce numim „colóre“ nu esistă decât ca efect de lumină produs printr'un ochiŭ în creerul omenesc, şi ştejarul în sine nu este verde, ci verde i sĕ pare numaĭ omuluĭ, care îl vede. Cu tóte aceste sûntem cu toţiĭ tarĭ în convingerea, că ştejarul e verde, fiindcă toţĭ ómenĭ verde îl vĕd, şi vorba e totdéuna de ceea ce este pentru om adevĕrat.

Tot astfel orĭ şi ce adevĕr concret e pe deplin sigur pentru omul, care are deplină încredere în sensaţiunile sale.

Va înţelege însă orĭ şi cine, că sûnt fórte puţine adevĕrurile concrete, despre care copilul póte să sĕ convingă în şcólă. Şi de aceea e fórte restrîns şi cercul intuiţiuniĭ în ceea ce privesce recunóşterea adevĕruluĭ.

Cele maĭ multe adevĕrurĭ copilul le află fie prin inducţiune, fie prin deducţiune, fie prin reflecsiune, fie maĭ ales din împărtăşirile făcute de învĕţător orĭ cuprinse în manual.

Abusul de intuiţiune sĕ face atuncĭ, când voim să-ĭ comunicăm copiluluĭ pe cale intuitivă un adevĕr, pe care el pe altă cale îl află maĭ sigur şi maĭ uşor.

Orĭ şi care învĕţător trebue deci să fie pe deplin dumirit, că despre intuiţiune nu póte să fie vorba, decât în ceea ce privesce lucrurile, care sûnt presente şi cad sub sensurile omenescĭ.

Când e vorba de alte lucrurĭ, copilul are să recunóscă adevĕrul într'alt fel.

Astfel în ceea ce privesce limba maternă póte totdéuna să fie instrucțiunea intuitivă, fiindcă întréga limbă îĭ este totdéuna presentă copiluluĭ, și nu avem decât să-ĭ reamintim cuvintele, pe care le scie, și modul, în care le întrebuințéză, pentru ca să-l facem să afle el însuși regulele gramaticale.

Nu tot astfel în ceea ce privesce geografia, istoria, sciințele naturale: aicĭ numaĭ fórte puțină intuițiune este cu putință, și cele maĭ multe adevěrurĭ copilul le află fie dela învěțător, fie din cartea, pe care i-o dăm în mână, și tăria convingeriĭ atêrnă dela autoritatea, pe care o are învěțătorul și cartea.

Așa numitele mijlóce intuitive, hărți, tabele, globurĭ, și altele, nu pot nicĭ pe departe să suplinéscă realitatea, și întuițiunea în aceste materiĭ sě face numaĭ pentru ca copilul să înțelégă mijlocul intuitiv și să scie, cum are să sě foloséscă de el.

Cuprinděnd astfel tóte cele ḑise până acum într'o singură cugetare, ajungem la convingerea, că scopul intuițiuniĭ este numaĭ cultivarea organismuluĭ sensitiv, deprinderea copiluluĭ, ca să ia bine aminte ceea ce i sě presentă, bine să-și aducă aminte ceea ce scie și să judece drept.

Ér în judecată nu ne mărginim la constatarea adevěrurilor concrete, care ni sě impun ele de ele, ci derivăm adevěr din adevěr.

Omul judecă atunceĭ, când îșĭ ḑice: Fiindcă lucrul acesta e așa, celă-lalt trebue neapěrat să fie așa.

Școla are să-l deprindă pe copil a face aceste derivărĭ în mod sigur și clar, cu tótă convingerea, că așa sě face derivarea, precum el o face.

Ér acésta nu-ĭ este cu putință decât învěțătoruluĭ, care este și el însuși dumirit asupra legilor firescĭ, după care sě petrec judecățile în mintea omenéscă.

Inceputul a tótă judecata e inducțiunea, ér inducțiune numim generalisarea unuĭ adevěr concret.

Este în firea inteligenței omenescĭ de a generalisa adevěrurile concrete. Astfel, convingêndu-sě că liliacul, care sbóră, are dinți, copilul dacă nu cunósce alte ființe sburătóre, primesce convingerea, că tot ceea ce sbóră are dinți, și este fórte uimit, când sě convinge în urmă, că vrabia, care sbóră și ea, nu are dinți.

Tot astfel omul, care cunósce animalele mamifere, dar nu scie nimic despre chiți și balene, este convins, că tóte animalele mamifere aŭ patru picióre, și este fórte uimit, când află, că chiții și balenele sûnt mamifere, dar nu aŭ patru picióre.

De uimirea acésta trebue să'l ferim pe copil, fiindcă ea este isvorul îndoielilor. Omul, care să convinge astădĭ despre ceva și află mâne, că convingerea luĭ a fost greșită, perde încetul cu încetul încrederea în propriile sale convingerĭ, devine în cele din urmă scheptic și nu maĭ cutézā să susție nimic din tótă inima. De acest schepticism îl ferim pe copil, dacă nu-l lăsăm nicĭ odată să sĕ pripéscă cŭ generalisarea adevĕrurilor concrete, ci stăruim mereŭ să-și dea bine sémă maĭ 'nainte de a enunța un adevĕr general.

Inducțiunea sĕ face astfel, că pe basa unuĭ întreg șir de adevĕruri concrete, resultate din propriile nóstre sensațiunĭ, stabilim un adevĕr general. Ḍicem decĭ: *Fiindcă în o mulțime de casurĭ este așa, tot așa trebue să fie în tóte casurile.*

Tocmaĭ de aceea însă nicĭ odată în privința unuĭ adevĕr, la recunóscerea căruia am ajuns prin inducțiune, nu avem tăria de convingere, cu care susținem adevĕrurile concrete, resultate din propriile nóstre sensațiunĭ. Pe deplin sigur nu este nicĭ odată adevĕrul general. El e însă cu atât maĭ sigur, cu cât maĭ multe sûnt adevĕrurile concrete, pe basa cărora îl enunțăm.

Invĕțătorul, care scie de ce e vorba, va stărui decĭ totdéuna ca școlariĭ să nu generaliseze decât pe basa întreguluĭ cerc de adevĕrurĭ concrete, pe care le cunosc, și abia după ce aŭ ajuns să cunóscă multe adevĕrurĭ. Timp fórte îndelungat intuițiunea are să sĕ mărginéscă la constatarea adevĕrurilor concrete și la gruparea lor, și deprinderile de inducțiune sĕ fac numaĭ după ce școlarul dispune de o comóră de cunoscințe sigure. Altfel îl espunem să sĕ inducă în eróre, ceea ce face ca el să pérdă încrederea în propriul sĕŭ resonament.

De sine sĕ înțelege, că fără deprinderĭ de inducțiune intuițiunea e ca rîul, care curge cât curge și sĕ pierde apoĭ în nisip.

Maĭ importante însă sûnt deprinderile de deducțiune.

Deducțiunile sĕ fac tot ele de ele în capul omenesc, și dacă un om a ajuns odată la convingerea, că sórele rĕsare în tóte ḑilele, el este pe deplin sigur, că va rĕsărí și mâne.

Intocmaĭ însă precum sĕ póte induce pe sine însușĭ în eróre, omul póte să facă deducțiunĭ false, ceea ce e cu atât maĭ rĕŭ, cu cât în privința adevĕrurilor dobêndite prin deducțiune sûntem pe deplin siguri.

Dacă este adevĕrat că nicĭ o pasĕre nu are dinți și că liliacul are dinți, atuncĭ nu maĭ rĕmâne nicĭ o îndoială, că liliacul nu e pasĕre, deși sbóră ca pasĕrile. Pentru ca sĕ facĭ însă acéstă deducțiune trebue să fí ajuns prin inducțiune la adevĕrul general, că nicĭ o pasĕre nu are dinți, — decĭ să sciĭ ce va sĕ ḑică „pasĕre“ și să cunoscĭ fórte multe pasĕrĭ, dacă nu chiar pe tóte, — și să fí constatat în mod empiric adevĕrul concret, că liliacul are dinți. Altfel orĭ rĕstornĭ adevĕrul general, considerând și liliacul între pasĕrĭ, orĭ staĭ la îndoială asupra valorĭĭ conclusiunĭĭ.

Spre a ferí copilul de acéstă îndoială, învĕțătorul va stărui, ca el să nu facă deducțiunĭ pripite și'l va deprinde să'și dee bine sémă despre premise maĭ 'nainte de a trage conclusiunile, pe care le are în vedere.

Din tóte aceste iese pentru orĭ și cine cu deplină claritate la ivélă, cum trebue să înțelegem ceea ce numim **„metod intuitiv.“**

Cel maĭ simplu mod de a-ĭ împărtăși copiluluĭ cunoscințele, pe care le avem, adevĕrurile, asupra cărora sûntem dumiriți, întréga nóstră sciință, e de a le spune lămurit ceea ce voim să le împărtășim, așa numitul **metod autoritativ.** Copilul crede fără de nicĭ o reservă ceea ce află dela învĕțătorul luĭ orĭ din manualul didactic, și dacă nu i sĕ spun prea multe neadevĕrurĭ, el nicĭ că maĭ ajunge vre-o dată să sĕ îndoiască despre cele învĕțate la șcólă. El însă uită încetul cu încetul câte ceva din cele învĕțate, și în cele din urmă rĕmâne fórte sĕrac.

Pentru ca sĕ nu uite, e destul să-ĭ fie comunicate sciințele într'un sistem bine întocmit, ceea ce sĕ și întêmplă atuncĭ, când metodul de predare e intuitiv. Dar și după metodul autoritativ predarea trebue să fie sistematică. Cu totul alta e dar importanța intuițiunĭĭ.

Dacă ar fí vorba, ca copilul să înveţe mult, cel maĭ bun e metodul autoritativ aplicat la un sistem clar; vorba e însă ca pe lângă cunoscinţe copilul să maĭ câştige şi deprinderea de a judeca cu capul luĭ, ceea ce costă multă perdere de vreme şi multă bătaie de cap pentru învĕţător.

Căcĭ atunceĭ, când în loc de a-ĭ spune copiluluĭ prin câte-va cuvinte adevĕrul, pe care îl sciŭ, mĕ căsnesc a-l face pe el să-l afle, nu numaĭ perd o mulţime de timp, dar iaŭ tot-odată şi o sarcină grea asupra mea. Acéstă perdere de timp şi acéstă maĭ mare ostenélă sûnt însă cu prisos compensate, când vedem, ce deştepţĭ sûnt copiiĭ, cu care s'aŭ făcut regulat intuiţiunile, cu ce uşurătate şi cu câtă încredere în eĭ înşi-şĭ fac tóte operaţiunile intelectuale, cât de bine sciŭ să distingă şi să grupeze şi cu câtă băgare de sémă esaminéză tot ceea ce li sĕ spune. Trecuţĭ odată prin acéstă preparaţiune, eĭ învaţă maĭ cu plăcere şi maĭ cu spor, îĭ fac învĕţătoruluĭ maĭ multă mulţumire şi maĭ multă onóre, dar, — maĭ presus de tóte — es din eĭ ómenĭ, carĭ sûnt deprinşĭ a judeca cu capul lor şi a face din tótă inima ceea ce fac.

Nu e deci perdut timpul şi nu e perdută ostenéla, dacă ḑicem: când vreaŭ să-ĭ comunic copiluluĭ un adevĕr concret, îl pun pe el să-l afle, — **dacă sĕ póte,** — din propria luĭ intuiţiune; când vreaŭ să-ĭ comunic un adevĕr generel, îl pun să-l enunţe el însuşĭ, făcênd inducţiune, — **dacă sĕ póte,** — pe basa adevĕrurilor concrete, despre care s'a convins din propria luĭ intuiţiune; când vreaŭ să-ĭ comunic un adevĕr, la care nu póte să ajungă nicĭ prin propria luĭ intuiţiune, nicĭ prin inducţiune, îl pun să-l afle, — **dacă sĕ póte,** — prin deducţiune din adevĕrurile, despre care el este convins.

Asta o înţelegem, când ḑicem, că mergem „*dela cunoscut la necunoscut, dela maĭ apropiat la maĭ depărtat,*“ ceea ce este şi frumos, şi bine, şi practic, câtă vreme este cu putinţă.

Cele maĭ multe din adevĕrurile, pe care copilul trebue neapĕrat să le afle în şcólă, sûnt însă de astfel, că el nicĭ din propria luĭ intuiţiune, nicĭ prin inducţiune, nicĭ prin deducţiune nu póte să ajungă la ele.

Este un abus neiertat, o adevĕrată schingiuire a şcolaruluĭ, când în privinţa unor asemenea adevĕruri sĕ pro-

cede după „metodul intuitiv,“ care în casul acesta nici că se póte aplica fără ca să se zăpăcéscă școlarul. Și acest abus îl comit fórte adese-orĭ aceia, care nu și-aŭ dat bine sémă despre ceea ce este *„intuițiune“* în sens pedagogic și *„metod intuitiv.“* In loc de a le comunica copíilor cunoscințele în mod autoritativ și după un sistem bine chibzuit, căsnesc școlariĭ cu opintirĭ intuitive asupra unor lucrurĭ, care sûnt inaccesibile pentru intuițiune. Ba se confundă adese-orĭ ceea ce este *sistem* cu ceea ce numaĭ *metod* este și se scriŭ chiar manuale croite după un *„sistem intuitiv,“* încât se perde tótă unitatea materieĭ.

Dar despre acésta — altă dată.

De-o-cam-dată un sfat dăscălesc: *pe cât de neprețuită e „intuițiunea“ atunci și acolo, când și unde ea póte să aibă drept punct de plecare propriile sensațiunĭ ale copiluluĭ, pe atât de stricăciósă e, când lipsesce acest punct de plecare.“*

Scăderile în învĕțămêntul religiuneĭ în școla nóstră poporală.

II.

In numĕrul trecut al revisteĭ nóstre arătarĕm, că *învĕțămêntul religios-dogmatic e în contradicere cu principiul pedagogic al intuițiuneĭ, că nu ține sémă de gradele desvoltăreĭ și de activitatea spontanee spirituală a școlaruluĭ și e cu desăvêrșire incompatibil cu cultura generală omenéscă, de care trebue să țină socotélă școla poporală.*

Și acum mergem maĭ departe și dicem, că *nici din punct de vedere religios-moral nu se póte justifica învĕțămêntul religios dogmatic din școla poporală.*

Religiunea luĭ Christos este religiunea păciĭ și iubireĭ, care are de scop a uní și a înfrăți pe ómenĭ, éră nu a-ĭ desbina și a-ĭ învrăjbí.

Pacea și iubirea o-a predicat Christos totdéuna. Iubirea o-a socotit el ca *principiŭ fundamental* al religiuneĭ sale. De iubirea, ce o are omul cătră de aprópele sĕŭ, face Christos dependentă valórea faptelor morale. *Unde nu e iubire, acolo, după idea luĭ Christos, nu póte fi faptă bună morală, acolo nu póte fi vorba de* **adevĕrată religiune.**

Dară tot astfel are și școla chemarea a-i cresce pe elevii sĕi cu iubire și spre iubire, a desvolta și cultiva în sufletul lor, de când sûnt micĭ, sentimente de iubire, a introduce între eĭ pacea și buna înțelegere și a promova astfel pe temeiul iubireĭ simțul lor de jertfire pentru binele și fericirea tuturor.

Acest scop *religios-etic*, care e în armonie perfectă cu principiul fundamental al religiuneĭ creștine, este cel dintâiŭ, spre a cărui realisare școla trebue să-și îndrepte tóte străduințele, dacă voiesce să fie o instituție de adevĕrată lumină și cultură.

Dară cum își va puté școla ajunge acest scop, când ḑîlnic vor fí siliți învĕțătoriĭ să încarce capul elevilor lor cu *diferențe* religióse, când aceștia de micĭ sĕ vor deprinde să judece, că numaĭ aceĭ ómenĭ sûnt vrednicĭ de iubirea lor, carĭ cred astfel, cum cred eĭ și părinții și învĕțătoriĭ lor, și că toți ceilalți, carĭ nu cred ca eĭ, sûnt fiiĭ periciuneĭ? Căcĭ așa vor trebuí să crédă școlariĭ în urma învĕțăturilor dogmatice primite, că toți, câți nu sûnt drept-credincioși ca eĭ, *nu* pot fí plăcuți luĭ Dumneḑeŭ. Eĭ vor începe a urí pe toți aceia, carĭ nu cred ca eĭ, și ura sĕ va hrăní și sĕ va desvolta treptat în sufletul lor cu vêrsta, până va ajunge cu timpul acel grad de putere, care sĕ numesce *fanatism religios*, care e cel maĭ funest în consecuențele sale pentru societatea omenéscă.

Acésta o scim fiecare din experiența nóstră proprie. Fiecare 'și póte aduce a minte, cât de preocupați eram odată în cele religióse, când eram copiĭ; cum credeam fiecare, că numaĭ biserica nóstră este, care face pe mărturisitoriĭ dogmelor eĭ fericiți; că vaĭ de aceia, carĭ cred altfel, cum sûnt protestanții, carĭ aŭ numaĭ douĕ sacramente; vaĭ de catolicĭ, carĭ cred în purcederea duhuluĭ sfânt dela tatăl și dela fiul și în purgator, adecă în focul, în care eĭ, după cum credeam noĭ cu mintea nóstră copilăréscă, aŭ să fie chinuiți înfricoșat pentru pĕcatele necredinței lor.

Nu era însă numaĭ atât, că credeam astfel, ci noĭ, cu sufletul nostru copilăresc ametit de diferențe dogmatice, *îi uram din suflet* pe toți, carĭ *nu* credeaŭ ca noĭ, și ne simțiam străinĭ chiar și față de aceia, carĭ sciam că sûnt frații noștri de același ném, de aceeași origine, cum sûnt

fraţii noştri greco-catolici! Şi póte că unii dintre aceĭ copíi, plini de ură şi de vrăşmăşie confesională, nicĭ astădĭ, după ce s'aŭ făcut marĭ, după ce cu timpul aŭ ajuns a-şĭ perde unul după altul din multele prejudiţiĭ religióse-confesionale, nu s'aŭ putut desbăra cu totul de a urî pe aceia, carĭ nu sûnt de o credinţă cu eĭ.

Astfel învĕţămêntul religiunei, în loc să întroducă în şcolarĭ spiritul iubirei şi al păcii, după adevĕratul înţeles al cuvintelor luĭ Christos, prin dogmele sale contribue din contră a face din copíiĭ noştri nisce *fanaticĭ intoleranţi*, predomniţĭ de ură şi vrăşmăşie în contra tuturor acelora, carĭ sûnt de altă credinţă religiósă.

Astfel şcóla prin învĕţămêntul sĕŭ religios-dogmatic îĭ face pe elevii sĕĭ să sĕ instreineze de Christos şi de învĕţăturile luĭ ideale-morale, care sûnt temelia, pe care este construit adevĕratul creştinism.

Christos a ḑis: *Iubiţi-vĕ unii pe alţiĭ*; învĕţămêntul dogmatic însă întroduce şi cultivă *ura* şi vrăşmăşia între fiiĭ luĭ Christos.

Christos a ḑis: *Şi va fi o turmă şi un păstor*; învĕţămêntul dogmatic însă lucră din rĕsputerĭ, *ca să nu sĕ pótă realisa nicĭ odată acest cuvênt profetic al lui Christos.*

Intoleranţa şi fanatismul religios sûnt fructele cele maĭ funeste ale învĕţămêntuluĭ religios-dogmatic.

Nicĭ nu ne putem închipuí o otravă maĭ mortiferă pentru sufletul nevinovat al unuĭ copil, decât cum e d. e. *învĕţătura despre adevĕrata biserică. sub coperişul căreia singur numaĭ póte omul afla mântuirea sufletuluĭ, séŭ cum e învĕţătura despre eretici, carĭ sûnt osîndiţĭ la focul cel vecĭnic!*

Pe lângă ură şi fanatism intolerant, învĕţămêntul religios-dogmatic maĭ promovéză şi *scepticismul* séŭ îndoiala, şi *ipocrisia farisséscă.*

Predutindenĭ sĕ ivesc cu necesitate aceste rele, unde spiritul tinerimeĭ este predomnit de dogme religióse.

Maĭ întâiŭ *scepticismul.*

Cât timp copíiĭ sûnt pe băncile şcóleĭ, eĭ primesc tóte învĕţăturile dogmatice ca adevĕruri sfinte dumneḑeescĭ.

Dară copilul sĕ face mare; băiatul devine bărbat, fetiţa femeie. Şi acuma e timpul, în care sĕ cóce judecata prin felurite experienţe, prin felurite reflexiunĭ asupra ideilor primite în sufletul lor. Eĭ încep să judece acum

independent de autoritatea acelora, dela carĭ învĕţaserĕ dogmele, şi, după multe cercetărĭ ale spiritului lor reflectător, ajung în sfîrşit la convingerea, că *multe din învĕţăturile dogmatice religióse însuşite nu sĕ potrivesc ca raţionamentul lor.*

Şi un conflict de ideĭ sĕ nasce în sufletul lor. Şi un spirit de îndoilă începe a-ĭ cuprinde despre *adevĕrul* teluritelor dogme stabilite în mintea lor.

Acesta e stadiul cel maĭ nefericit al unuĭ om, în care scepticul, cu îndoielele ivite, îşĭ perde de odată odihna şi liniştea sufletuluĭ sĕŭ, şi acésta cu atât maĭ vêrtos, cu cât în timpul, cât a fost la şcólă, i s'a fost întipărit maĭ tare în sufletul sĕu părerea, că el póte fĭ fericit aicĭ pe pământ şi dincolo de mormênt *numaĭ aşa, dacă va crede în cutare séŭ cutare dogmă.*

Resultatul e, că scepticul în urma urmelor începe a *urî* întreg materialul dogmelor, în care spiritul luĭ maĭ 'nainte era înlănţuit, urăsce însă împreună cu dogmele şi 'l despreţuesce şi pe acela, dela care dênsul ca copil primise învĕţătura dogmelor şi pe care acum îl ţine séŭ de un ignorant mărginit la minte, séŭ de un şarlatan, care vrea să speculeze minţile ómenilor în profitul rĕŭ înţeles al partideĭ sale confesionale.

Maĭ funestă însă în urmările sale nefericite pentru omenire este *ipocrisia* séŭ *făţărnicia fariseéscă*, care de asemenea sĕ întroduce între ómenĭ prin învĕţămêntul religios-dogmatic.

Un sceptic este cu mult maĭ de preferat, decât un *ipocrit*, care în faţă sĕ pare că e omul cel maĭ religios, în ascunsul sufletuluĭ sĕŭ însă e cu desăvîrşire lipsit de orĭ-ce principiŭ etic-religios.

Scepticul, cuprins de îndoielĭ, póte fĭ un om onest, care să iubéscă adevĕrul. Ipocritul fariseesc însă 'şĭ închide inima de cătră adevĕr. El sĕ îngrădesce cu tot aparatul dogmelor şi formelor sale religióse, pentru ca ómeniĭ să nu pótă străbate în motivele rele ale faptelor luĭ imorale. Astfel eraŭ fariseiĭ făţarnicĭ de pe timpul luĭ Christos; astfel sûnt fariseiĭ modernĭ de astădĭ, carĭ sub masca religiosităţiĭ lor vênézĕ felurite scopurĭ egoistice. Şi tot de categoria acestora sĕ ţin şi aceĭ ipocriţĭ ordinarĭ, carĭ acoper inima lor rĕutăciósă cu vĕlul feluritelor forme exterióre religióse.

Ei țin cu severitate tóte posturile de preste an, cercetéză regulat biserica, sĕ închină pe la tóte icónele făcênd crucĭ marĭ în mod ostentativ, ca lumea să-ĭ țină de ómenĭ evlavioșĭ, cu frica luĭ Dumnedeŭ; în adevĕr însă eĭ sûnt plinĭ de rĕutate, stăpâniți de pismă, de ură și de vrășmășie împrotiva de aprópeluĭ și uneorĭ chiar în contra fraților și părinților lor, povățuiți fiind în tóte faptele lor nelegiuite de cel maĭ ordinar particularism.

De câte orĭ nu am vĕdut ipocriți, carĭ postiaŭ tóte posturile cu rigóre călugărésca, carĭ sciaŭ toți psalmiĭ luĭ David de rost, și în sufletul lor învechit în rele voiaŭ să extermine până la al 7-lea ném pe făcĕtorul lor de bine, care-ĭ ajutase cu o învĕțătură bună, cu un sfat bun și'și jertfise punga, pentru a-ĭ scóte din nĕcazurĭ!

De câte orĭ nu am avut ocasiune să vedem ómenĭ, carĭ duceaŭ la altar făcliĭ marĭ de un chilogram și în timpul slujbeĭ bisericescĭ afectaŭ cea maĭ extremă evlavie, pe când eĭ acasă eraŭ învrăjbiți cu frații și părinții lor, în contra cărora eĭ purtaŭ proces, adese-orĭ pentru un interes de nimica!

* * *

In chipul acesta, credem, am exploatat materialul cercetărilor nóstre în privirea învĕțămêntuluĭ religios-dogmatic din școlele nóstre poporale, încât a fost cu putință a o face acésta în spațiul mărginit al foiĭ nóstre.

Resultatul lor în resumat e:

a) *Că învĕțămêntnl religios-dogmatic este* **în contra principiilor pedagogice,** *de óre-ce el nu ține sémă de învĕțămêntul intuitiv, care e recunoscut ca cel mai firesc pentru cruduĭ elevĭ, nu ține sémă nicĭ de activitatea spontanee spirituală a lor și e în contradicere cu cultura generală, cu care școlariĭ aŭ să fie înzestrați pentru a fi ómenĭ folositori sieși și societățiĭ.*

b) *El e însă și* **în contradicere cu idea creștinismului,** *care este religiunea spiritului și a adevĕrului, religiunea iubireĭ și armonieĭ frățescĭ și în sfêrșit religiunea faptelor adevĕrate morale, de óre-ce nicĭ unul din aceste scopurĭ înalte ale întemeiătorului religiuneĭ creștinescĭ nu sĕ póte realisa prin un învĕțămênt, care în loc de spirit, propagă materie; în loc de adevĕr, întunerec, ipocrisie și fariseism fățarnic; în loc de pace și odihnă sufletéscă, un spirit sceptic*

cuprins de îndoielĭ; în loc de iubire neinteresată și de armonie frățéscă, ură, vrășmășie și cel maĭ înfricoșat fanatism religios, — rele, care tóte sûnt pedecile cele maĭ marĭ ale adevěratuluĭ progres al omenireĭ, ce școla trebue să'l aibă necontenit înaintea vederilor sale, dacă vrea să fie o adevěrată instituție de cultură. **Ioan Popea.**

Câte-va observărĭ cu privire la higiena școlară.

(Dr. M. Roth: »On school hygieine and scientific physical education.« — London, Baillière.)

Doctorul Roth este unul dintre ceĭ maĭ însemnațĭ fisicianĭ aĭ Londreĭ și totdeodată medicul primar al spitaluluĭ Brighton. O parte însemnată din reputațiunea, ce o are, e a sĕ ascrie specialităților, căreia dênsul sĕ consacră maĭ mult ca de 20 de anĭ neobosit și cu cea maĭ mare energie. Dênsul și-a ales adecă de problemă a vieții sale, a face propagandă pentru *școle sănětóse,* pentru *învěțătorĭ sănětoșĭ,* pentru *școlarĭ sănětoșĭ.*

Din broșura amintită, al căreĭ cuprins merită tótă atențiunea, facem următórea dare de sémă:

Autorul îșĭ împarte materialul pretensiunilor sale higienice școlare în treĭ clase: zidirĭ de școlă, învěțătorĭ și școlarĭ. Dênsul definesce noțiunea „higieneĭ școlare“ în următorul mod: „Ea este aplicarea rațiuneĭ și a minții sănětóse omenescĭ la conservarea și ameliorarea sănětății copiilor de ambele sexe în tot felul de școle.“

Ce sĕ atinge de edificiul școlar, dice dênsul, trebue să considerăm, că școlariĭ *aŭ să petrécă maĭ mulți anĭ după olaltă într'ênsul și în tóte anotimpurile, pe vreme bună și pe vreme rea.*

Copiiĭ aŭ trebuință de aer curat, de apă curată, de căldură în abundanță, de lumină destulă și de o ținută comodă a corpuluĭ lor în timpul diferitelor lor ocupațiunĭ. Pe scurt, școlariĭ nu numaĭ trebuesc feriți de tóte influențele stricăcióse, ci aŭ totdeodată trebuință a fĭ provĕduți cu tóte, câte le sûnt priincióse desvoltăreĭ lor trupescĭ și sufletescĭ.

La clădirea și întocmirea uneĭ școlĭ n'ar trebuí cruțată nicĭ o jertfă. N'ar trebuí să sĕ alégă cutare saŭ cutare loc pentru școlă, din motiv că l'a dăruit cutare binefăcĕtor, saŭ pentru că e maĭ eftin decât altul.

Trebue să sĕ țină sémă de locurile dimprejur și să sĕ vadă, ca școla să nu fie cum-va expusă influențelor stricăcióse, d. e. să nu fie în apropiere gunoiur, bălți cu apă stătătóre ș. a.

Mai bun este pământul nĕsipos saŭ petros, saŭ unde e cu neputință acésta, cel puțin un pământ svêntat, cu un astfel de fundament, ca părețiĭ să nu devină umedĭ. De asemenea să nu sĕ întrebuințeze la zidire materiale hygroscopice (ce sĕ pĕtrund ușor de umedélă), ci ciment, asfalt și cărămidă arsă bine.

Unde lemnul este materialul principal de construcțiune, acesta să fie uscat și sănĕtos.

Exteriorul școleĭ n'are să fie de tot simplu, ci în câtva împodobit, dară nu luxurios.

Fie-ce școlă ar trebuí să aibă o curte, un loc mai mare potrivit pentru jocurile copíilor. Pe sate e mai potrivită pentru acest scop o grădină.

Latrinele ar trebuí să fie fără miros, curate, coperite și nu în apropierea școleĭ. In fie-ce privată ar trebuí să fie loc numaĭ pentru *un singur* copil, ca copíiĭ să nu aibă ocasiune a fí la olaltă mai mulțĭ de-odată și a sĕvêrși, cum sûnt obicĭnuițĭ, lucrurĭ primejdióse lor, care sûnt prea bine cunoscute fiecăruĭ medic.

Ușile dela întrarea în școlă să fie în partea opusă vênturilor obicĭnuite.

In tindele școlelor să fie requisite pentru spălat, pentru peptĕnat, pentru curățitul și acățarea hainelor, precum și un numĕr corespundĕtor de vestminte și de pantofĭ, pentru ca copíiĭ, carĭ aŭ venit udațĭ de ploíe, să sĕ pótă desbrăca de hainele lor ude și să îmbrace altele nouĕ, până ce să vor svênta ale lor.

Nicĭ o odaie să nu cuprindă mai puțin spațiŭ pentru un copil decât 120—150 de urme cubice, căcĭ copíiĭ respiră mult mai des decât ómeniĭ marĭ.

De cea mai mare importanță este o bună ventilație. Durerĭ de cap, de urechĭ, tot felul de bóle de ochĭ, curgerĭ de sânge din nas, tot felul de răcelĭ cu urmările lor primejdióse, reumatisme etc. nu sûnt decât consecințe ale negligențeĭ obicĭnuite la clădirea și întocmirea clădirilor de școlă.

Doctorul Roth produce date statistice speciale despre bólele de ochĭ ale elevilor din feliurite localităț. Așa d. e. după cercetările făcute în școlele din Breslaŭ, s'a constatat, că dintre 10,000 de școlarĭ, carĭ la întrarea lor în școlă aveaŭ ochĭ sănĕtoșĭ, după un an s'aŭ bolnăvit de durere de ochĭ *500,* după mai mulțĭ anĭ consecutivĭ *900, 1300, 1800, 2400,* și după anul cel din urmă eraŭ bolnavĭ de ochĭ *3100. A. Reuss* a observat la un gimnasiŭ din Viena, că în clasa I gimnasială suferiaŭ de durere de ochĭ *6%*, în următórele clase *8%*, *9%*, *11%*, *15%*, *24%*, *55%*, și în clasa VIII, *75%*!

Și mai rĕŭ stă lucrul în privința higienică în școlele private. Nu sĕ póte nega, că și învĕțătoriĭ pórtă o parte însemnată din vină, de óre-ce mulțĭ dintr'ênșiĭ nu sĕ interesézĕ de posițiunea, ce și-o iaŭ școlariĭ în clasă.

In privința școlarilor, doctorul Roth pretinde, ca aceștia, când sĕ duc mai întâiŭ la școlă, să fie *deplin sănĕtoși*. *„De voim să avem un fabricat excelent, trebue să fie mai întâiŭ materialul brut excelent.“*

După cum scim însă din experiență, o mulțime de copiĭ la întrarea în școlă sûnt bolnăviciosĭ. — De asemenea este o recerință imperativă, ca și învĕțătorul să fie pe deplin sănĕtos.

(După „Wiener Medizinische Wochenschrift.“)

P.

Rêndunelele.

O rêndunică s'a oprit
Lângă a mea feréstră;
Sĕrmana, va fi ostenit
Pe lunga cale-albastră!

Și totuși nu a disperat
Voinica călĕtóre;
Ea întonézĕ-un cânt voios,
Bătênd din aripióre.

Pe-a eĭ tovarășe de drum
Cu dragoste o chiamă,
Să vie grabnic lângă ea
Fără de nicĭ o témă.

„Colea, colea sub coperiș,“
Se pare că ĭĭ ₫ice,
„In cel locșor adăpostit
„Trăĭ-vom noĭ ferice!

„O mândră casă vom clădi
„Acolo împreună;
„Prea mare n'o vom face noĭ,
„Făr' cum este mai bună.

„Cu fulgĭ ușorĭ o vom gătĭ,
„Să fie mai călduță.
„Gâcesce, — afară de noĭ doĭ
„Cine-o mai fi, drăguță?...

„Ah, dragiĭ noștri golășeĭ,
„Pare că-ĭ vĕd acuma,
„Cu ce iubire vor chiema
„Pe tata și pe muma!“ —

Și ostenéla a uitat
Părechia tinerică...
A eĭ căsuță în curênd
Voiósă se ridică.

A. B.

Bibliografie.

Limba și femeia română este titlul uneĭ conferențe publice, ținută de profesorul *Christu S. Negoescu* în sala liceuluĭ din Ploescĭ cu ocasiunea seratei dela 10 Ianuarie a. c. dată de societatea damelor din Ploescĭ. Autorul vorbesce cu însuflețire despre frumsețea și avuția limbeĭ nóstre românescĭ, și apoĭ arată înfluențele stricăcióse ale strĕinismelor slavonescĭ, grecescĭ, turcescĭ și franțuzescĭ asupra desvoltăreĭ limbeĭ nóstre, și încheie, constatând adevĕrul, că, dacă sub înfluențele primejdióse ale strĕinismuluĭ limba nóstră nu s'a corupt și preste tot mai există, în partea cea mai mare se datorește acésta *femeeĭ române*, care conservă geniul limbeĭ, păstrând-o ca pe un scump odor al strămoșilor noștri. Recomandăm acéstă conferență atențiuneĭ publiculuĭ cetitor al damelor române. Prețul pentru Austro-Ungaria este de 40 cr.

P.

Din Biblioteca pentru tinerimea română, edată de *Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina* a apărut și *broșura V.* (Cernăuți, tipografia archiepiscopală, 1887). — Broșura acésta cuprinde: 1. Teodora și copilul perdut, povestire de I. Rîurénu (din biblioteca de lectură pentru tinerimea de ambele secse). 2. Póte trăí cine-va astădĭ în lume, păzind calea dreptățiĭ și a virtuțiĭ?, basnă poporală de V. Bumbac, și 3. Constantin Brâncovénul, poesie poporală din colecțiunea d-lui V. Alecsandri. — Prețul nu este însemnat, de óre-ce aceste broșurĭ se împart gratuit între școlarii din Bucovina.

Grădina de copiĭ saŭ educațiunea froebeliană, de *I. P. Florantin*, Iași 1887. Editura librărieĭ Fraților Șaraga. — Despre acésta scriere, pe care noĭ încа n'am avut-o în mână, se esprimă fóiă „George Lazar“ din Bârlad în modul următor: „Pe 80 de pagine, d-l Florantin a combinat o serie din cele maĭ usitate jocurĭ și ocupațiunĭ menite pentru etatea dela 3—7 anĭ. După-ce dă o scurtă notiță istorică asupra grădinilor de copiĭ, asupra discuțiunilor urmate în camera legislativă din 1884 (din România, se înțelege) relativ la importanța grădinilor de copiĭ, amintesce de noul proiect de lege al instrucțiuneĭ, care prevede înființarea grădinilor de copiĭ de cătră stat. Inainte de a trece la espunerea deosebitelor jocurĭ și ocupațiunĭ, arată importanța și scopul acestor instituțiunĭ. (Aicĭ urméză o citațiune din scrierea d-luĭ Florantin, în care se vorbesce despre însemnătatea grădinilor de copiĭ). . . . Arată apoĭ importanța jocurilor și ocupațiunilor froebeliane pentru desvoltarea fisiculuĭ, a activității sensurilor, a spiritulŭi de observațiune, a sentimentelor și a dragosteĭ pentru activitate. Impărțesce ocupațiunile copiilor în *jocurĭ educative*, care aŭ de scop întărirea, desvoltarea și întreținerea spiritulŭi într'un fel de veselie spontaneă și naturală copiluluĭ în acéstă etate, și *ocupațiunĭ educative*, care aŭ de scop desvoltarea spiritulŭi de combinare, deșteptarea fantasieĭ și a imaginațiuneĭ, cultivarea atențiuneĭ și a memorieĭ. Sûnt descrise 23 de jocurĭ deosebite, care tóte sûnt nisce eserciții gimnastice folositóre, împreunate cu cântece în versurĭ, intercalate cu istorióre și povestĭ fórte atrăgătóre și propriĭ fireĭ copiluluĭ. . . . In partea a doua, care cuprinde ocupațiunile educative froebeliane, d-l autor se servesce de așa numitele *darurĭ de joc* (Spielgaben) ale luĭ Froebel. Aceste sûnt: mingia, globul, cubul, cilindrul și alte corpurĭ geometrice regulate, care sûnt cuprinse sub numele de cutiĭ pentru clădire (Baukasten). Din aceste copilul compune deosebite obiecte, construesce case, poduri, turnurĭ etc. La aceste se maĭ adaugă alte

ocupațiuni, ca: aședarea tăbliței, împăturarea hârtiei, tăierea de diferite obiecte din hârtie, aședarea verigelor, împletitul, jucării cu ață, desemnul cu crida (creta) pe tablă de figuri compuse din linii drepte etc., modelarea în lut, povestirea, cântarea etc... Partea ultimă a broșurei cuprinde un memoriu asupra condițiunilor principale pentru organisarea unei grădini de copii cu 50—80 elevi, ocupându-se în detaliu de personal, local, grădina institutului, materialul de ocupațiune și de joc, mobilier, precum și un plan de lecțiuni."

Diverse.

Pentru membri Reuniunei înv. din districtul X. Comitetul central al „Reuniunei învățătorilor români gr. or. din districtul al X-lea (Brașov)" a pus între obiectele din programa adunărei generale din anul acesta și tema „*Metodica specială a limbei maghiare în școlele poporale române*". Aceia dintre d-nii membri ai Reuniunei, cari ar voi să lucre tema acésta, sûnt invitați a se insinua în timpul cel mai scurt la președintele Reuniunei, d-l director Stefan Iosif, în Brașov. Lucrarea se va înainta comitetului central mai sus numit cel mult până la finea lui Iulie a. c.

Esamene. Dilele acestea și cele următóre sûnt în cele mai multe părți dilele esamenelor școlare. După cum cetim, în multe locuri din străinătate esamenele finale publice s'au sistat și s'au înlocuit cu espuneri de lucrări școlastice (desemnuri, probe caligrafice, lucruri de mână etc.). La noi acésta nu se póte face. Poporul nostru, care aduce atâtea jertfe pentru susținerea școlelor, nu trebue depărtat de școlă, ci dimpotrivă atras și încurajat cât se póte de mult. Și acésta se póte face mai bine cu prilejul esamenelor finale. De aceea învățătorul să fie cu cea mai mare băgare de sémă la întocmirea acestor esamene; să caute a le face cât se póte mai atrăgătóre și mai înălțătóre cu deosebire pentru poporul nostru din comunele rurale. De asemenea învățătorii înșiși să caute a se folosi de esamene, asistând în numĕr cât mai mare la serbătorile de încheiere ale colegilor lor și observând modul de purcedere al acestora.

Premiul Heliade-Rădulescu. Intre lucrările, ce se vor premia de către *Academia română*, vedem cu bucurie anunțată și o scriere cu următorul subiect: „*Istoria școlelor în țĕrile române în prima jumĕtate a secoluluĭ XIX până la anul 1864*". Scrierea acésta se va premia cu premiul statuluĭ înființat în onórea mareluĭ bărbat de școle român, care premiu (în sumă de 5000 leĭ) se va decerne în sesiunea generală din anul 1890. Terminul presentării manu-

scriselor la concurs va fi 31 Decembre 1889. — De óre-ce lucrarea, despre care e vorba, ne interesézá pe toți, și de óre-ce ea va avé o valóre cu atât mai mare, cu cât va fi mai completă, îndemnăm cu tot dinadinsul pe toți aceia, cari posed material pentru istoria școlelor nóstre în epoca amintită, fie aceste școle confesionale, grănițerescĭ, private etc., să nu pregete a'l da cât se póte mai curênd publicității, ca astfel aceia, cari vor voí să tracteze tema în cestiune, să pótă avé din vreme tóte informațiunile de lipsă.

Societatea pentru literatura și cultura română în Bucovina. Din raportul comitetului acestei societăți despre activitatea sa în decursul anului 1886 (Cernăuți 1887. tip. archiepiscopală) se vede, că lucrările societății în decursul acestui an au fost următórele: 1) S'aŭ desgropat oscmintele neuitatului Aron Pumnul și s'aŭ strămutat în cimiteriul cel noŭ, unde se va așeza și un monument corespundĕtor spre aducere aminte de acest bărbat meritat. 2) S'aŭ ținut în érna anului 1886 câte-va prelegerĭ publice gratuite, care aŭ fost bine primite din partea publicului român din Cernăuți. Anume d-l. *D. Olinescu* a vorbit — în două rênduri — despre „Anticitățile din Bucovina", d-l. *D. Socoleanu* despre „Elementul național în educațiune" și d-l. *I. I. Bumbac* despre „Viața și activitatea nemuritorului Aron Pumnul". 3) S'aŭ tipărit câte-va broșurĭ sub numele de „Biblioteca pentru tinerimea română", care s'aŭ distribuit *gratuit* pe la școlele poporale din Bucovina. 4) S'aŭ sprijinit cu stipendiĭ și ajutóre mai mulți studenți parte universitarĭ, parte dela școlele mediĭ, precum și câți-va învețăceĭ dela meseriĭ. — Societatea consta cu finea a. 1886 din 7 membri onorarĭ, 19 fundatorĭ, 105 ordinarĭ și 2 membri activĭ.

Instrucțiune în industria de casă. D-niĭ *Gheorghe Moian* și *Candid Mușlea*, învețători în Brașov, aŭ început din 22 Maiŭ v. a. c. un curs de împletiturĭ cu tinerimea mai desvoltată din suburbiul Scheiŭ. Cursul acesta se ține Miercurea și Sâmbăta dela órele 4—8 p. m. Dênșiĭ anunță, că din 7—31 August vor deschide în Brașovul-vechiŭ un curs de împletiturĭ (de papură, trestie, paie și pĕr), colorat, aurit și albinărit, în deosebĭ pentru învețători.

Industria de casă și pomăritul. D-l *Petru Grama*, harnicul învețător din Sânte-jude, scrie în „Gazeta Transilvanieĭ" din 23 Maiŭ v. a. c. un articul, în care caută să arĕte, că întroducerea în școlele nóstre a instrucțiuneĭ în industria de casă este de lipsă și totodată cu putință. Reproducem din acest articul, cu câte-va micĭ schimbărĭ, următorul pasagiŭ, pe care îl supunem aprecierei domnilor învețătorĭ: „Décă ne vom întórce privirea și ne vom

uita în jurul nostru și în tóte părțile acesteĭ țĕrĭ, vom afla tot materialul de lipsă pentru industria mică de casă, de care poporul, nostru nu se scie folosí. Nimic nu ne împedecă a întroduce industria de casă în școlele elementare poporale. Invĕțătorul poporal ar trebuí să învețe îndustria de casă nu numaĭ pentru a instrua pe alțiĭ, ci și din punct de vedere al propriuluĭ interes, fiind-că învĕțătorul în timpul de față e provĕdut cu o plată fórte necorĕspunzĕtóre, și și aceea o capĕtă din repartițiune pe popor, și astfel fórte neregulat, așa cât cu finele anuluĭ nu-ĭ rĕmâne nimica. Sórtea luĭ este ca și a economuluĭ orĭ îmblătitoruluĭ, care de tómna îmblătesce și consumă bucatele, așa cât în fine, pe când gată de îmblătit, nu are nimica, nicĭ banĭ, nicĭ bucate. Décă însă învĕțătorul ar sci industria mică de casă, și pe lângă ea ar sci și grădinăritul, pomăritul și legumăritul, precum și stupăritul, acestea de bună sémă i-ar aduce nesce venite însemnate. D. e. din industria de casă să punem că un om ar puté lucra numaĭ un obiect de 30 de cr. în o séră lungă de érnă; în o lună să lucre numaĭ în 20 de serĭ; de 20 orĭ 30 cr. fac 6 fl. v. a. Să începem a lucra cu începutul luneĭ luĭ Octomvre, și să continuăm în Noemvre, Decemvre, Ianuarie, Februarie și Martie; cu totul sûnt 6 lunĭ și de 6 orĭ 6 fl. sunt 36 fl. v. a. venit curat din industria de casă. — Din pomărit ar puté produce pe tot anul cel puțin 400 oltoĭ, oltoiul à 15 cr. fac 60 fl. v. a. Ar puté produce cel puțin 3000 frăgarĭ (dudĭ, pomițerĭ), pentru-că frăgariĭ sûnt fórte lesne de prăsit, și s'ar vinde esemplarul cel puțin à 5 cr., cu totul în sumă de 150 fl. v. a. Din stupărit cel puțin 50 fl., din legume cel puțin 30 fl., v. a. Iată dară că industria de casă ar face 36 fl., pomăritul 150 fl., stupăritul 50 fl., legumele 30 fl., cu totul 266 fl. v. a. Acesta ar fí un venit frumos pentru învĕțătorĭ; eĭ și-ar îmbunătăți starea materială, ar premerge cu esemplu bun; învĕțătorul ar fí de model înaintea poporuluĭ și poporul l'ar imita. Astfel învĕțătorul ar secera laurií ostenelelor sale".

Posta redacțiuneĭ și a adm.

D-luĭ I. G. în Sc. Tema D-Vóstre este bine alésă, dar nu este desvoltată într'un mod destul de corĕspundĕtor.

D-luĭ Th. Ivanichi în Neu-Zuczk.... Administrațiunea foiĭ a primit abonamentul D-Tale și N-riĭ 1—4 Ți s'aŭ espedat fără speranță de a ajunge la locul destinat, neputându-sĕ descifra posta ultimă. Rugăm a ni sĕ trimite adresa scrisă cât sĕ póte de legibil.

D-lor C. Ionescu, Slobozia și F. Radulian, Balșiŭ. Abonam. primit cu mulțumire. N-riĭ espedațĭ.

Cu esemplare complete din „Școla și familia" anul I. maĭ putem serví. *Administrațiunea.*

Proprietară: »Reuniunea învĕțătorilor rom. gr. or. din Districtul al X-lea, Brașov«
Tipografia Alexi, Brașov